

Asia: VN/17575/2021-OKM-72

Luonnos hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä ehdotuksista

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta SORA-säännösten muuttamisesta.

SYL pitää esitysluonnosta kokonaisuutena pääosin oikeasuuntaisena ja katsoo sen vastaavan useisiin nykyisen sääntelyn soveltamisessa tunnistettuihin epäselvyyksiin. SORA-sääntelyllä puututaan opiskelijoiden sivistyksellisiin perusoikeuksiin ja oikeuteen suorittaa tutkinto, minkä vuoksi sääntelyn tulee olla tarkkarajaista, oikeasuhtaista ja opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta ennakoitavaa.

SYL pitää kannatettavana SORA-prosessin vireilletulon täsmentämistä. Nykytilassa menettelyn käynnistymiseen liittyvät käytännöt ovat vaihdelleet korkeakoulujen välillä, mikä on voinut heikentää opiskelijoiden oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua. Prosessin vireilletulon selkeämpi määrittely parantaa opiskelijan mahdollisuuksia ymmärtää oma oikeudellinen asemansa sekä sitä, milloin asiassa ryhdytään hallinnollisiin toimenpiteisiin.

SYL pitää tärkeänä myös sitä, että opiskelijan siirtäminen toiseen koulutukseen sidotaan opiskeluoikeuden peruuttamispäätökseen. Muutos vahvistaa opiskelijan oikeusturvaa tilanteissa, joissa opiskelija on aiemmin voinut siirtyä pois koulutuksesta ilman valituskelpoista päätöstä itse SORA-asiassa.

SYL kannattaa opiskelijan oikeuden jälkiohjaukseen kirjaamista lakiin. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on opiskelijalle raskas prosessi, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia toimeentuloon, opiskelukykyyneen ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Riittävä ja monialainen jälkiohjaus on tärkeää syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä uusien opinto- tai palvelupolkujen löytämiseksi.

SYL pitää perusteltuna myös rikosrekisteriotteen esittämisvelvollisuuden laajentamista tilanteisiin, joissa koulutukseen sisältyy olennaisesti työskentelyä iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden kanssa. Esitys yhdenmukaistaa sääntelyä suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalainsäädäntöön ja tunnistaa paremmin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden turvallisuuden.

SYL pitää perusteltuna, että korkeakouluilla on mahdollisuus määraaikaisiin turvaamistoimiin tilanteissa, joissa turvallisuus edellyttää asian selvittämistä. Mahdollisuus rajata osallistumista käytännön tehtäviin tai harjoitteluun voi olla opiskelijan kannalta nykytilaa parempi ratkaisu, jos se mahdollistaa muiden opintojen jatkamisen prosessin aikana. Sääntelyn tulee kuitenkin varmistaa, ettei määräaikaisista pidättämisistä muodostu tosiasiallisesti pitkäkestoisia tilanteita ilman asian lopullista ratkaisemista.

SYL pitää myönteisenä myös opiskeluoikeuden pidättämistä koskevien menettelyiden selkeyttämistä. Päätösvalan siirtäminen yliopiston hallitukselta rehtorille voi nopeuttaa asian käsittelyä ja vähentää hallinnollista raskautta. Samalla on kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että opiskelijan oikeusturva ja huolellinen tapauskohtainen harkinta toteutuvat kaikissa tilanteissa.

SYL suhtautuu kriittisesti ehdotuksiin, jotka voivat heikentää opiskelijan oikeusturvaa tai johtaa opiskelijoiden perusteettomaan leimautumiseen. Erityisen ongelmallisena SYL pitää tiedonsaannin laajentamista vireillä oleviin SORA-prosesseihin. Pelkkä asian vireilläolo ei osoita opiskelijan soveltumattomuutta alalle, eikä keskeneräiseen prosessiin liittyvällä tiedolla tule olla vaikutusta opiskelijavalintaan tai muihin opiskelijan asemaan vaikuttaviin päätöksiin.

SYL pitää perusteltuna, että koulutuksen järjestäjillä ja korkeakouluilla on mahdollisuus saada tieto lainvoimaisesta opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksestä silloin, kun se on välttämätöntä muiden henkilöiden turvallisuuden suojaamiseksi. Tiedonsiirron tulee kuitenkin perustua huolellisesti käsiteltyihin ja lainvoimaisiin päätöksiin.

SYL suhtautuu kriittisesti myös osallistumisoikeuden epäämiseen tilanteissa, joissa esimerkiksi huumausainetestauksen tulosta vasta odotetaan. Huumausainetestauksen oikeudellisia edellytyksiä tulee täsmentää ennen toimivaltuuksien laajentamista.

Kommentit ehdotusten vaikutuksista

Esityksellä on kokonaisuutena myönteisiä vaikutuksia sääntelyn selkeyteen ja opiskelijoiden oikeusturvaan. Erityisesti SORA-prosessin vireilletulon määrittely sekä opiskelijan siirtämisen sitominen peruuttamispäätökseen vahvistavat opiskelijan oikeudellista asemaa ja poistavat nykytilaan liittyviä epäselviä tilanteita.

Jälkiohjauksen vahvistaminen tukee opiskelijoita tilanteissa, joissa opintopolku muuttuu, ja edistää siirtymistä uusiin opintoihin tai muihin palveluihin. Lisäksi mahdollisuus rajata väliaikaiset turvaamistoimet vain käytännön tehtäviin tai harjoitteluun voi tukea opiskelijan opintojen jatkuvuutta tilanteissa, joissa opiskeluoikeuden peruuttamiselle ei lopulta ole perusteita.

Esitykseen sisältyy kuitenkin myös riskejä. Osallistumisoikeuden epääminen ja opiskeluoikeuden pidättäminen voivat käytännössä viivästyttää opintoja merkittävästi ennen asian lopullista ratkaisemista. Tiedonsaannin laajentaminen vireillä oleviin SORA-prosesseihin voisi puolestaan lisätä opiskelijoiden leimautumisen riskiä ja vaikuttaa kielteisesti koulutukseen hakeutumiseen.

Vaikutusten arvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota opiskelijan asemaan, sillä SORA-prosessi on usein henkisesti kuormittava ja voi vaikuttaa merkittävästi opiskelukykyyneen, toimeentuloon ja tulevaisuuden suunnitelmiin.

Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?

SYL pitää yhteisen SORA-oppaan laatimista kannatettavana. Yhteinen opas voi tukea sääntelyn yhdenmukaista soveltamista sekä vähentää korkeakoulujen välisiä tulkintaeroja.

Oppaan tulee kuitenkin olla riittävän täsmällinen ja käytännönläheinen, jotta se aidosti tukee korkeakoulujen toimintaa ja opiskelijoiden yhdenvertaista kohtelua. Erityisen tärkeää on, että oppaassa selkeytetään huumausainetestaukseen liittyviä käytäntöjä ja menettelyitä.

SYL pitää tärkeänä, että oppaan valmistelussa kuullaan opiskelijoita ja opiskelijajärjestöjä. Oppaan tulee tukea lain yhdenmukaista, oikeasuhtaista ja oikeusturvaa kunnioittavaa soveltamista.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Lisäksi SYL pitää perusteltuna, ettei esityksessä ehdoteta korkeakouluille tai oppilaitoksille oikeutta ilmoittaa oma-aloitteisesti vireillä olevasta SORA-prosessista toiselle oppilaitokselle tilanteessa, jossa opiskelija hakeutuu uudelleen SORA-alalle. SYL katsoo, että tämä on opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta tärkeää, sillä vireillä olevassa tai kesken jääneessä prosessissa ei ole vielä tehty lopullista arviota opiskelijan soveltuvuudesta alalle. Esityksessä olisi perusteltua arvioida myös SORA-menettelyyn liittyvien tietojen säilyttämiseen ja huomioon ottamiseen liittyviä vanhentumisaikoja, jotta opiskelijan asemaan vaikuttavia tietoja ei käytetä kohtuuttoman pitkään ja jotta sääntely olisi oikeasuhtaista opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta.

SYL korostaa lisäksi, että SORA-menettelyn tulee olla viimesijainen keino. Ensisijaisesti opiskelijoiden haasteisiin tulee vastata riittävillä opiskeluhuollon palveluilla, opiskeluterveydenhuollolla,

ohjauksella sekä opintojen yksilöllisillä järjestelyillä. Varhainen tuki ja saavutettavat palvelut ovat opiskelijan kannalta inhimillisempiä ja samalla keskeisiä turvallisen opiskeluympäristön rakentamisessa.

Lisäksi SYL katsoo, että opiskelijoilla tulee olla oikeus saada tieto opiskeluoikeutta koskevista päätöksistä yhdenvertaisesti eri koulutusasteilla. Jälkiohjauksen vaikuttavuus riippuu toimeenpanon laadusta, minkä vuoksi ohjauksen tulee olla riittävää ja monialaista opiskelijan siirtymien tukemiseksi.

Oksanen Anna
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)